

Reactie op: De economie van goed en kwaad

Joost Hengstmengel bespreekt in ESB (4649&4650) het boek van Tomáš Sedláček, *De economie van goed en kwaad*, dat in 2012 in het Nederlands is verschenen. Het boek verheugt zich wereldwijd in grote waardering van economen en buitenstaanders, die het van harte toejuichen als de economische wetenschap als analytisch, verklarend apparaat ondergeschikt wordt gemaakt aan een onbestemde waaijer van opvattingen over goed en kwaad van mensen als individuen en in groepsverband. Ongetwijfeld speelt hierbij een rol dat het geavanceerde, veelal wiskundige niveau, dat de hedendaagse beoefening van het vakgebied kenmerkt, velen boven de pet gaat. Men grijpt dankbaar de mogelijkheid aan om te vluchten in beschouwingen zonder kop of staart, en men laat na om begrippen deugdelijk af te bakenen, zonder conclusies systematisch te verbinden met veronderstellingen en zonder analytische uitspraken te onderscheiden van waarderende normen en waarden. Hengstmengel geeft er blijk van deze bezwaren te onderkennen, maar voegt zich toch in het koor van applaudiserende toeschouwers, mede omdat hij de misverstanden omtrent het veronderstelde beperkte mensbeeld van de economische wetenschap niet blootlegt.

In deze reactie beperk ik mij tot een terloopse opmerking van de recensent die illustreert dat het zinvol bespreken van het onderhavige boek een hachelijke zaak is. Hengstmengel meent dat Sedláček overtuigend laat zien dat de moderne economische wetenschap een typisch product is van de westerse beschaving. Aan deze opmerkelijke en om allerlei redenen betwistbare bewering voegt Hengstmengel toe: “Hierbij valt te denken aan de waardering van materiële welvaart in het jodendom”. Deze uitspraak berust op een hardnekkig en eeuwenoud vooroordeel, dat in de loop van de geschiedenis niet zonder gevolgen is gebleven. Hengstmengel kan zich beroepen op een citaat in het boek, waarin Sedláček verwijst naar Class, die hij zelf ten tonele voert als een van de racistische propagandisten in de aanloop naar het nazisme en die de joden zag als “een volk geboren om te handelen in geld en goederen” (Sedláček, p62). Op tal van plaatsen in het boek van Sedláček worden typering van het jodendom gegeven, die wat welvaart betreft een veel ruimere strekking hebben. Een goed voorbeeld is de volgende passage van Tamari, die door Sedláček met instemming

ARNOLD HEERTJE

Emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam

wordt aangehaald (Sedláček, p72): “In het joodse denken geldt de economische ontwikkeling van de mens als iets positiefs, en de natuur is daar ondergeschikt aan. Echter de groei zal noodzakelijkerwijs beperkt zijn. Er zal ook rekening moeten worden gehouden met de behoeften van toekomstige generaties; de mensheid is immers hoeds-

ter van Gods wereld. Verspilling van natuurlijke hulpbronnen, ongeacht of die particulier of gemeenschappelijk bezit zijn, is verboden” (Tamari, p39). Een fraaie toepassing van het ruime welvaartsbegrip à la Hennipman *avant la lettre*. Later in zijn boek laat Sedláček onder het kopje Sabbateconomie zich ontvallen: “Is er een alternatief voor de constante jacht naar Maxbbp? Zouden wij onszelf niet ook een soort jubeljaar moeten gunnen, waarin wij rust kunnen nemen en kunnen omzien in tevredenheid? Indien de Hebreërs van het Oude Testament, in een veel armere samenleving, zich zoiets konden veroorloven, waarom zouden wij dat dan niet kunnen?” (Sedláček p287). Deze voorbeelden over de rijkdom van de humane kanten van het jodendom in Sedláčeks boek zijn niet uitputtend. Zij leren dat voorzichtigheid is geboden bij het kort en bondig typeren van de inhoud van dit boek.

Er is nog een ander voorbeeld dat als schokkend wordt ervaren door het bezigen van een ontaard taalgebruik. Sedláček schrijft: “Zelfs het allergrootste kwaad (zoals de Holocaust of de heksenverbrandingen) is begaan met de pretentie van een groter goed, dat aan gene zijde van dat kwaad lag (de Nazi’s pleitten voor meer *Lebensraum*; de Inquisitie meende dat haar daden de wereld zouden bevrijden van het kwaad). Vervolgens beging de mens dus in een aperte misvatting het grootst denkbare kwaad, maar altijd in een poging iets goeds te bereiken” (Sedláček, p194). De teksten van iemand die deze zinnen opschrijft, mogen wat mij betreft met meer historische en kritische zin worden gevolgd dan waarvan thans allerwegen sprake is.

LITERATUUR

Hengstmengel, J. (2012) Boeken. ESB, 97(4649&4650), 771.

Sedláček, T. (2012) *De economie van goed en kwaad*. Schiedam: Scriptum.

Tamari, M. (1997) The challenge of wealth: Jewish business ethics. *Business Ethics Quarterly*, 44(2), 45-56.

SINDS 1916